

Рецензії

Тетяна БЕЦЕНКО

УКРАЇНЬСЬКА ФОЛЬКЛОРИСТИКА В ЛЕКСИКОГРАФІЧНІЙ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Tetyana BETSENKO. *On Ukrainian Folklore Studies in Lexicographic Interpretation.*

Українська фольклористика. Словник-довідник / Укладання і загальна редакція Михайла Чернопиского. – Тернопіль: Підручники і Посібники, 2008. – 448 с.

Українська фольклористика поповнилася першим і унікальним довідковим джерелом – словником-довідником про національні скарби усної народної словесності.

Феноменальність цього видання зумовлена тим, що в ньому представлена фольклористична, етнографічна, етномузикологічна і культурологічна інформація. Власне, це увесь той науково-пошуковий досвід, що сотнями років накопичувався нашими попередниками і через обставини тоталітарного режиму не міг бути оприямивленим та належно поцінованим.

Укласти для загалу такий словник – велика честь! Це достойне найбільшій повазі і шані.

Словник містить “Слово укладача” (передмову М.Чернопиского), відомості про авторський колектив, список скорочень, словникові статті, розміщені у алфавітному порядку, зміст. Основу словника складають словникові статті.

Цінність словника вбачаємо в тому, що він узагальнено представляє багатющий матеріал різнопланового змісту. У словнику-довіднику висвітленими виявляються питання, що стосуються функціонування фольклорних художньо-образних засобів: *алегорія, антитеза, антропоморфізм, асиндетон, градація, епітет, паралелізм, порівняння, прислів'я, приказка, тавтологія, уособлення, анадиплосис, епаналепсис* та інші.

Точністю і повнотою характеризуються словникові статті, що подають інформацію про мовні засоби, характерні для фольклорних пам'яток (*архаїзми, етнографізми, арго, фольклоризми, жаргон, міфологема, наголос, табу, тарабарська мова, фінальні формули (стереотипи), акцент* та інші).

Широко представлені у лексикографічному виданні терміни з музикознавства: *акустика музична, ан-*

самбль, багатоголосна капела, амбітус та інше, назви музичних інструментів: бандура, гусла, кобза, дуда, дудка, цимбали, ліра, литаври, сурма, свіріль, гудок, скрипка, сопілка, труба, торбан, тулумбас, трембіта, флейта, флоєра, бубон; назви народних танців: аркан, гопак та інше.

Словник-довідник захоплює широтою узагальнення матеріалу. Це, зокрема, стосується жанрів фольклору. Кожному жанру присвячена окрема стаття. Цікавість викликає кожен із жанрів, що представлений у лексикографічній праці. Багатство жанрових виявів національного фольклору пересвідчує у цілісності нації, є доказом її тривалого існування, показником великої культурно-історичної спадщини. Це, скажімо, такі жанри фольклорної творчості, що їх представляє словник, як *анекдот, апокрифи, байка, балада, билина, билиця, бурлацькі пісні, великодні пісні, весільні пісні, веснянки, гайвки, гайдамацькі пісні, гайдуцькі пісні, казки, загадки, приповідки, героїчний епос, голосіння, дума, драма народна, вертеп, духовна пісня, міфи, жарт, жартівливі пісні, жнивварські пісні, забавлянки, заговори, заклинання, історичні пісні, каламбур, козацькі літописи, коломийки, коліскові пісні, колядки, купальські пісні, кустові пісні, легенди, ліричні пісні, лічилки, повір'я, псалми, притчі, обряди, небилиці, нісенітниці, романси, щедрівки та інше.*

Систематизовано представлені у словнику обряди, звичаї, пов'язані з тими чи іншими святами: *щедрий вечір (с. 436), водіння куста (с. 57), “коза” (с. 196), родильні обряди (с. 328)* та інше.

Глибина підготовки матеріалів словникових статей помітна у ретельному доборі та обробці інформації, що, наприклад, засвідчують словникові статті – *язичництво (с. 438), етнічна асиміляція (с. 98), етнічна культура (с. 98), етнічна традиція (с. 100), етнографічна група (с. 102), звіриний епос (с. 155), символіка гадів (с. 339), символіка звірів (с. 341)* та інше.

У словнику-довіднику знаходимо статті про розділи науки, що пов'язані з фольклористикою (*етнографія, етнодидактика, етнотикет, етнолінгвістика, етномузикознавство, етноорганологія, етнопедагогіка, етнопсихологія, етнофілософія*, а також: *народна педагогіка, сугестивна лінгвістика*). Показово, що подається виокремлено інформація про такі наукові галузі, як *антропологія, етноботаніка*.

В аналізованому джерелі приділено увагу будові фольклорного тексту, що засвідчено у статтях: *архитектоніка, заспів, зачин, уступ, сюжет, фабула* та інших.

На особливу увагу заслуговують статті, що містять описи етнічних територій: *Лемківщина (с. 223-224), Берестейщина (с. 28), Бойківщина (с. 32), Буковина (с. 37), Волинь етнографічна (с. 58), Галичина (с. 67), Гуцульщина (с. 73), Курщина (с. 218),*

Донецчина (с. 84), Донщина (с. 85), Забужжя (с. 136), Закарпаття (с. 138), Опілля (с. 281), Підлящина (с. 298), Пінщина (с. 299), Пряшівщина (с. 317), Поділля (с. 310), Покуття (с. 311), Полісся (с. 312), Холмищина (с. 417), Вороніжчина (с. 60) та інші, а також етнічних груп: лемки (с. 222), бойки (с. 32), гуцули (с. 72).

Словник має величезне науково-пізнавальне, інформативне значення. Адаже чи кожному українцеві відомо, що таке *цитра* (с. 427), *цвінця* (с. 427), *денцівка* (с. 80), *кувиця* (с. 213)?

Наприклад, надзвичайно цікаво дізнатися, що таке *нісенітниця* (с. 277) – *небилиця* (с. 276) – *побреженька* (с. 307) – “невелике усне оповідання розважального змісту, комізм якого будується на дотепно скомпонованих алогізмах та каламбурі” (с. 276).

Або інше: що таке *прозивалки* (с. 317) – *дражнилки* (с. 86) – жанр дитячого фольклору, в основі якого лежить гумористичний, іноді сатиричний зміст (с. 86). Що таке *чукикалки*, *лічилки*, *шумки*, – ви можете дізнатися із словника-довідника “Українська фольклористика”.

Словник-довідник “Українська фольклористика” – це саме те, чого бракувало нашій науковій думці. Адаже усвідомлення своїх витоків, усвідомлення взаємозв'язку покоління у духовному плані, переконання в єдності етнотипів – передумова стійкості нації, її духовної і фізичної спроможності, інтелектуальної сили. Навчаючи учнів, студентів за цим джерелом, з ранніх літ матимемо можливість формувати всебічно і гармонійно розвинену особистість, виплекану на ідеалах національної гідності, національної виокремленості.

Перша ґрунтовна й об'ємна лексикографічна ластівка – словник-довідник “Українська фольклористика” виступає суттєвим науковим, науково-навчальним джерелом, доповнюючи попередні праці з фольклористики.

Аж ніяк не применшуючи інших розвідок з цієї галузі, що передували рецензованій праці, хочеться наголосити на тому, що “Українська фольклористика” своєю появою засвідчила ступінь наукових досягнень українських фольклористичних студій у різних їх аспектах.

Рецензований словник-довідник – своєрідне наукове узагальнення багатовікового фольклористичного досвіду національної школи фольклористики. З огляду на це підготовку і видання словника-довідника “Українська фольклористика” розцінюємо як суттєвий внесок у науково-дослідну скарбницю національної культури.

Знайомство з матеріалами цього словника-довідника (особливо, якщо це буде іноземець) відкриває світ української культури, українських звичаїв і обрядів, української ментальності, зрештою – української душі – багатой, талановитой, всебічно обдарованой.

Рецензії

Петро КОСТЮЧОК

БУКОВИНСЬКА ЕТНОГРАФІЧНА ЗОНА У НОВОМУ НАУКОВОМУ ВИСВІТЛЕННІ

Petro KOSTYUCHOK. On Bukovinian Ethnographic Zone in New Scientific Light.

Мойсей А.А. Аграрні звичаї та обряди у народному календарі східнороманського населення Буковини / А.А.Мойсей. – Чернівці: Друк-АРТ, 2010. – 320 с., 36 іл.

Проблема, розглянута у запропонованій монографії, нова для вітчизняної етнології. В українській історіографії вивчення традиційної культури етнічних груп і національних меншин до останнього часу проводилось фрагментарно. Подібний стан справ характерний і по відношенню до східнороманського населення Буковини. Проте останніми роками порушена тема почала активно розроблятися молодими дослідниками у науково-практичній площині. Так, завдяки зусиллям чернівецького вченого Антонія Мойсея науковий загал міг ознайомитись із біографією та творчою діяльністю румунського етнографа С.Ф.Маріана¹, плеядою румунських дослідників традиційної культури населення Буковини другої пол. XIX – поч. XX ст.: І.Сбієрою, Є.Нікуліце-Воронкою, Д.Даном, Л.Боднереску, А.Горовеєм, Т.Памфіле та інших², та комплексним дослідженням “Магія і мантика у народному календарі східнороманського населення Буковини”³.

Рецензована нами книга продовжує розпочату роботу у галузі вивчення системної народної календарної обрядовості східнороманського населення Буковини. Вона структурно охоплює основні елементи тематики народного календаря: регламентація часу та стру-

¹Мойсей А.А. Сіміон Флоря Маріан – етнограф Буковини / А.А.Мойсей. – Чернівці, 2003. – 160 с.

²Мойсей А.А. Традиційна культура населення Буковини у наукових працях румунських дослідників другої половини XIX – початку XX ст. / А.А.Мойсей. – Чернівці: Рута, 2005. – 304 с.

³Мойсей А.А. Магія і мантика у народному календарі східнороманського населення Буковини / А.А.Мойсей. – Чернівці: ТОВ “Друк Арт”, 2008. – 320 с., іл. 16.